

УДК 338. 35:339.5

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.110-114>**Кахович О.О.**кандидат наук з державного управління
Український державний університет науки і технологій**Kakhovych Elena**

PhD in Public Administration Sc.

Ukrainian State University of Science and Technologies

<https://orcid.org/0000-0003-2100-1232>**Кахович Ю.О.**кандидат економічних наук
Університет митної справи та фінансів**Kakhovych Yuliia**

PhD in Economic Sc.

University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0002-3016-8096>

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЯХ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено важливість питання належної організації зовнішньоекономічної діяльності, що сприятиме ефективній організації міжнародної торгівлі.

Тема є актуальною, оскільки зовнішньоекономічна діяльність є ключовим механізмом інтеграції національної економіки у світову торговельну систему, де цифровізація змінює підходи до міжнародних економічних операцій.

Процеси цифровізації трансформують міжнародну торгівлю, тому визначено тенденцію основних змін, які необхідно враховувати для розробки державних стратегій зовнішньоекономічної діяльності.

Виокремлено основні проблеми, що перешкоджають розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Виділено етапи регулювання електронної комерції та платформ в Україні. Формування яких розвивалося майже відповідно до світових етапів, але не як стратегічного розробника, а як наслідувача.

Ключові слова: управління, державне управління, міжнародна торгівля, зовнішньоекономічна діяльність, цифровізація.

MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN MODERN CONCEPTS OF INTERNATIONAL TRADE IN THE CONTEXT OF DIGITAL PUBLIC ADMINISTRATION

The article considers the importance of the issue of proper organization of foreign economic activity, which will contribute to the effective organization of international trade.

The topic is relevant because foreign economic activity is a key mechanism for integrating the national economy into the world trade system, where digitalization changes approaches to international economic transactions.

The research methodology used includes an analysis of theoretical foundations and comparative studies of international experience in managing foreign economic activity in the context of digitalization.

In the context of digital transformation, one of the important practical and scientific tasks of the study is the adaptation of foreign economic activity to new technological realities.

It was determined that public administration and management of foreign economic activity should be set an important strategic task: to develop effective directions for the development of foreign trade, taking into account new trends in the development of the world economy.

Digitalization processes transform international trade, therefore, the trend of major changes that must be taken into account for the development of state strategies for foreign economic activity was determined. And as a result, changes in the management of international trade as a result of the introduction of digitalization will lead to the strengthening of their leading position by leading countries and the strengthening of the globalization process.

The main problems that hinder the development of foreign economic activity are identified. The stages of regulation of e-commerce and platforms in Ukraine are highlighted. The formation of which developed almost in accordance with global stages, but not as a strategic developer, but as an imitator.

Important trends in the field of digital trade between the world's leading economies are identified on the basis of the formation of coordinated approaches to its regulation and development.

Based on the analysis, it can be argued that international trade is a factor of sustainable development.

Keywords: management, public administration, international trade, foreign economic activity, digitalization.

JEL classification: O19, L51, O33, F13.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є одним з інструментів, що сприяє інтеграції національної економіки у глобальні торговельні системи. Зміни в технологічному розрізі ведуть до зміни ведення ЗЕД, яка сьогодні змінюється під вимоги цифровізації. Важливим видом ЗЕД є безумовно міжнародна торгівля, яка в цифрову епоху набуває нового формату бізнесу, що реалізується через електронну комерцію, автоматизацію логістичних процесів та масове впровадження цифрових платформ.

Проблемою виступає інфраструктурна та технологічна асиметрія між країнами, яка створює цифровий розрив, що впливає на ефективність участі у глобальних торговельних процесах.

Актуальності набуває питання створення ефективної системи управління міжнародною торгівлею, як ефективно діючої системи зовнішньоекономічної діяльності за умов цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародна торгівля у наукових дослідженнях вчених постає не лише як ключовий чинник формування світової економіки, але й як інструмент створення національного добробуту та визначення місця держави у глобальному поділі праці [1]. Сучасні теорії і концепції міжнародної торгівлі свідчать про її роль як джерела економічного зростання та інструменту міждержавної та міжнародної кооперації. За результатами яких пріоритетом має стати формування ефективного інституційного середовища, здатного сприяти стабільності, передбачуваності та підвищенню добробуту країн [2].

Аналіз економічного становища України засвідчує суперечливу картину її ролі у світовому господарстві. З одного боку, вона належить до групи економічно вразливих держав, з іншого – демонструє прагнення до модернізації через впровадження складних техніко-економічних устроїв. Вчені звертають увагу на унікальність української економіки в якій поєднано елементи декількох техніко-економічних устроїв, що ускладнює її ідентифікацію в межах усталених класифікацій [3]. У такому контексті вчені визначають стратегічне завдання державного управління, як потребу у забезпеченні цілісного розвитку господарського комплексу та суміжних секторів, щоб закріпити статус України як незалежного суб'єкта у міжнародному співтоваристві. Це передбачає не просто адаптацію до існуючих світових процесів, а формування власної траєкторії розвитку, незалежної від держав, що перебувають на індустріальній стадії розвитку. Ключовим стає перехід від моделі виживання до моделі партнерства, інноваційного прогресу та інтеграції у світові тенденції сталого розвитку.

Однією з центральних тем сучасних досліджень є

розробка механізмів балансування інтересів учасників торгівлі, де особлива увага приділяється прозорості та відкритості процесу укладання міжнародних угод [4]. Особливого значення надається аналізу врегулювання конфліктів у сфері міжнародної торгівлі. Водночас потрібно констатувати недостатній рівень досліджень трансформаційних процесів міжнародної торгівлі, проблем та тенденцій процесів цифровізації в умовах сучасного розвитку системи державного управління та зовнішньоекономічного менеджменту.

Метою статті є визначення важливих змін, тенденцій та проблем у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю України під впливом сучасних концепцій міжнародної торгівлі в умовах цифрового середовища.

Виклад основних результатів дослідження. Цифрова трансформація у міжнародній торгівлі потребує впровадження певних змін (рис. 1).

В національній економіці зміниться традиційне виробництво на автоматизоване, а також зросте роль інтелектуального виробництва, ІКТ і цифрових платформ, тобто автоматизація та аналітичні технології намагатимуться витіснити ручні процеси.

Цифровізація змінить структуру міжнародної торгівлі. З'являються віртуальні ринки, що працюють без географічних обмежень, а електронна комерція стає домінуючим каналом глобального обміну. Цифровізація змінює фундаментальні засади управління міжнародною торгівлею, спричиняючи перехід від паперових процедур і фрагментованих даних до інтегрованих електронних систем, аналітики в режимі реального часу та платформного взаємозв'язку між суб'єктами.

У контексті цифровізації державне управління у сфері зовнішньої торгівлі набуває нових функціональних ознак, по-перше, відбувається автоматизація митного адміністрування через електронні декларації, цифрові реєстри та системи оцінки ризиків, що підвищує швидкість і прозорість імпортно-експортних операцій. Впровадження єдиного вікна для взаємодії бізнесу та державних органів усуває дублювання процедур і знижує адміністративне навантаження. По-друге, внаслідок трансформації інформаційно-аналітичної системи, яка за допомогою великих даних, штучного інтелекту та хмарних технологій забезпечить прогнозування торговельних потоків, моніторинг ринкових трендів і дозволить своєчасно і ефективно приймати управлінські рішення.

І як результат, зміни в управлінні міжнародною торгівлею внаслідок впровадження цифровізації приведуть до зміцнення свого провідного стану країнами-лідерами та зміцнення глобалізаційного процесу.

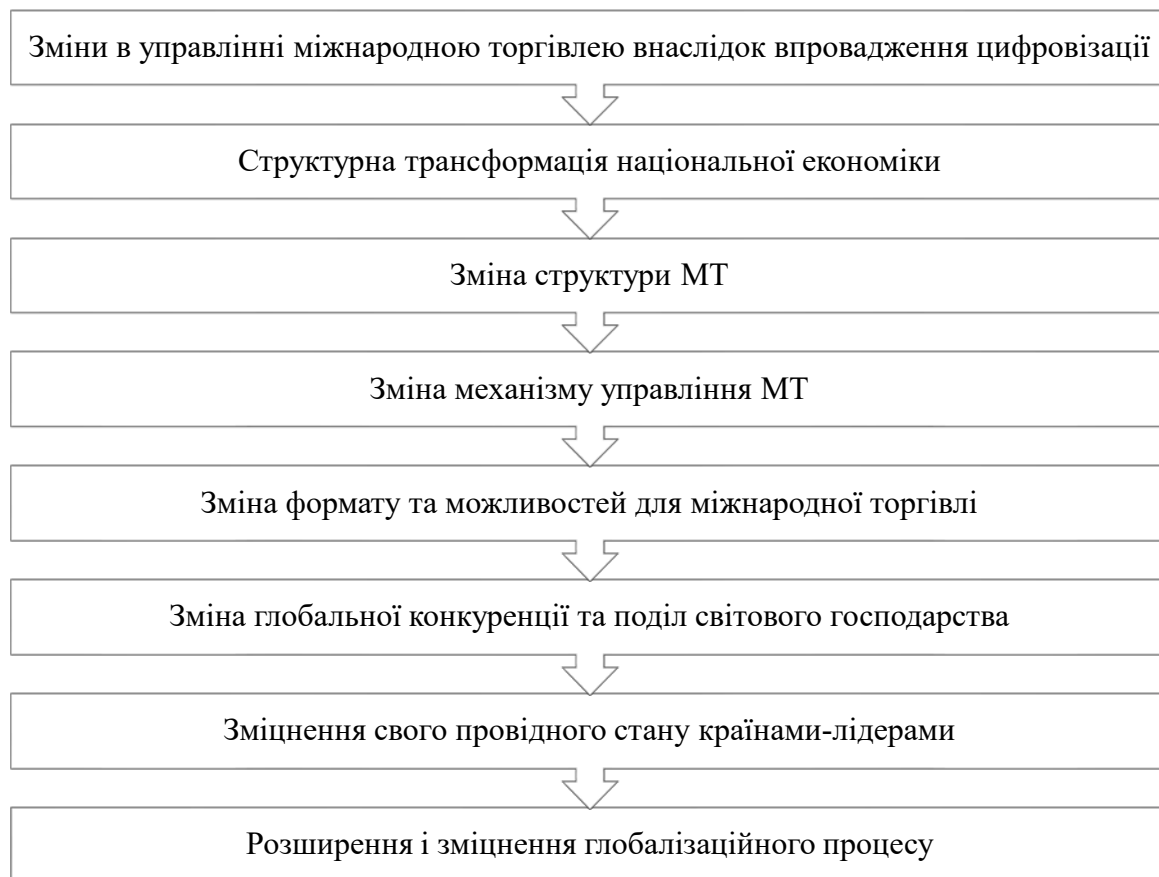

Рис. 1. Структура змін в управлінні міжнародною торгівлею внаслідок впровадження цифровізації.

Джерело: сформовано авторами

Сучасні теорії управління міжнародною торгівлею базуються на концепції експортних та імпорتنих переваг. На основі проведеного аналізу в Україні спостерігаємо тенденцію падіння обсягів зовнішньої торгівлі. Скорочення експорту та імпорту супроводжуються багатьма факторами. В першу чергу, це спричинено негативним розвитком зовнішньополітичних зв'язків, що призводить до знецінення національної грошової одиниці та зниження конкурентоспроможності України у порівнянні з іншими країнами-учасниками світового господарства.

Хоча протягом останніх років у політичному житті країни відбуваються радикальні зміни, проте економічний рівень розвитку залишається невисоким і складає 1-3% росту ВВП на рік. За рівнем ВВП на душу населення загальний рівень життя в Україні відповідає групі відсталих країн. Планується стратегічно змінити таке положення до 2030 року. В планах Національної експортної стратегії показник експорту повинен сягати – до \$77 млрд, а його частка у ВВП – до 33% [5].

Сприяти здійсненню даного стратегічного курсу повинна певна кількість угод, які уклала Україна. Угоду про цифрову торгівлю у 2022 році уклали Україна та Великобританія. Міністерство економіки України зазначає про важливість даного завдання, що повинне змінити економіку та життя пересічних українців. Оновлені положення про цифрову торгівлю повинні забезпечити створення відповідної цифрової інфраструктури та регуляторного цифрового

середовища. Очікується зростання торгівлі послугами та впровадження спрощеного доступу до публічних ресурсів двох країн.

У 2015 році міжнародне співтовариство, під егідою Організації Об'єднаних Націй, прийняло у сфері сталого розвитку на період до 2030 року заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для успішного розвитку глобальної торгівлі [5]. Розробка Національної експортної стратегії здійснюється за участі проекту TIPSTER. Місією Національної експортної стратегії до 2030 року є підвищення стійкості української економіки, покращення її технологічності та перехід до експортоорієнтованого зростання шляхом нарощування виробництва та експорту товарів і послуг з вищою доданою вартістю. Урядом затверджено Стратегію цифрового розвитку інновацій України (WinWin) до 2030 року. Ключовими напрямками якої є розробка і впровадження політики розвитку інноваційних продуктів, товарів та послуг. Завдяки реалізації стратегії до 2030 року Україна планує зайняти 55-те місце у глобальному індексі людського капіталу, проти 79-го, яке вона посідала у 2023 році [5].

Незважаючи на існуючі міжнародні угоди та організації, які регулюють торгівлю між країнами, існують численні проблеми, які потребують уваги. Проблема є нове ставлення до якості продукції, яка імпортується. Світ поділений на категорії бідних і багатих держав, відповідно, і якість товару визначається за допомогою даного критерію.

Глобальна проблема багатих і бідних країн світу людства, так і не досягла оптимального балансу. Потрібно зробити неможливе, щоб вирівняти економіки усіх партнерів світового господарства. Якщо вірити філософії нерівності, то не можуть бути всі рівними та однаково забезпеченими, і тримати таку позицію тривалий час.

Тенденція формування поділу держав на різні табори, відносно підтримання різних цінностей і формування держав в державі (ТНК), ускладнюють розвиток багатьох країн світу. Виникає несправедливість у торгових відносинах щодо закупівлі і продажу нерівноцінних товарів. Країни, які імпортують зовсім не мають вигоди від таких торгівельних угод або навіть зазнають збитків.

Хоча процеси цифровізації ставлять за мету не робити інноваційний прорив у розвитку технологій, а оцифрувати провідні з них – найбільш продуктивні. Все одно на ринку виникають сподівання, що цифровізація зможе замінити основні потреби людства і дати значний поштовх до розвитку економік.

Економіка чекає від цифровізації прибутків. Потрібно чітко визначати чи не буде це утопією і досліджувати гіпотезу чи принесе цифровізація проривні інновації в економіку країни, а не сповільнить її розвиток. Впровадження цифрових технологій у підприємницьку діяльність вимагає значних витрат, зусиль та ресурсів. Отже, термін окупності впровадження цифрових технологій може суттєво загальмувати розробку і впровадження проривних технологій.

Кожна держава, розробляючи стратегію розвитку, в-першу чергу, визначає потреби соціуму, тобто економіка підпорядковується соціальній сфері і дає відповідь на питання, на скільки це потрібно її суспільству. На основі наукових праць вчених визначено, що Україна внаслідок цих процесів втрачає важливі для неї галузі, які можуть надавати товари для експорту, а натомість купує товари, які сама виробляє не гірше, і не трудомістко. Таким чином, концепція соціальної відповідальності бізнесу у більшості наукових праць розглядається крізь призму цілей корпорації.

Відсутність узгодження стандартів та норм може призводити до виникнення технічних бар'єрів для торгівлі. Потрібно зауважити, що норми і стандарти не можуть бути однаковими для всіх. Проблематика даного питання вирішується на різних рівнях інстанцій.

Незважаючи на проблеми регулювання електронної комерції та платформ в Україні, їх становлення розвивалося майже згідно з тими ж світовими трендами та етапами, але не як стратегічного розробника і провайдера, а як наслідувача. Умовно можна визначити наступні етапи:

Перший етап регулювання (2000–2011 pp.) характеризувався створенням правової основи для здійснення торгових операцій у мережі Інтернет. Онлайн-магазини працювали без чіткої правової бази..

Другий етап (2011–2020 pp.) включав розвиток норм із захисту персональних даних, також встановлено вимоги до продавців. Набув чинності Закон України «Про електронну комерцію» (2015 р.). Визначено

поняття електронного правочину. Експонентне зростання інтересу до онлайн-торгівлі з боку споживачів викликало зростання числа користувачів цифрових платформ та обсягів даних, що передаються платформами.

Третій етап (2020 –2023 pp.) розвитку законодавства про цифрові платформи є закономірною відповіддю на різке зростання обчислювальних потужностей, обсягів оброблюваної платформами інформації, поширення інтелектуальних засобів пошуку та надання інформації, хмарного зберігання даних. COVID-19 виступив каталізатором торгівлі – онлайн-продажі зросли на 77% у травні 2020 року порівняно з 2019 роком [6].

Четвертий етап – інноваційна трансформація (з 2023 р). Впровадження ШІ, криптоплатежів, AR, мобільної комерції. Запуск державного порталу «Е-покупець» для реєстрації суб'єктів e-commerce. Прийняття Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» (2024). Новий Закон України «Про захист прав споживачів» набуде чинності після завершення воєнного стану. Введення санкцій за порушення умов електронних договорів.

Конвергенція положень міжнародної торгівлі у сфері цифрової економіки між провідними економіками світу свідчить про формування узгоджених підходів до її регулювання та розвитку. В цьому процесі можна виокремити кілька важливих тенденцій:

1. Зміцнюється інституційна основа цифрової торгівлі – упродовж останніх років цифрова торгівля набула стратегічного значення. Система управління електронною комерцією та цифровою торгівлею зміцнилася завдяки двостороннім, багатостороннім та регіональним торговим угодам.

2. Лібералізація цифрової торгівлі відбувається на основі зниження бар'єрів, зокрема, шляхом усунення тарифних і нетарифних обмежень. Це створює передумови для більш вільного доступу до цифрових ринків та стимулює міжнародну економічну інтеграцію.

3. Розвиток нормативного середовища – регуляторні положення в угодах спрямовані на забезпечення прозорості, ефективності та збалансованості у сфері електронних транзакцій. Особлива увага приділяється захисту прав споживачів, уникненню надмірного регуляторного навантаження, обміну досвідом між державами, підтримці малих і середніх підприємств у цифровій торгівлі.

4. Захист персональних даних і регулювання транскордонних потоків інформації. Угоди підкреслюють важливість захисту персональної інформації користувачів та визнають економічні й соціальні переваги транскордонного обміну даними. Це сприяє формуванню збалансованого підходу до цифрової безпеки та глобальної взаємодії.

Висновки. Теорії міжнародної торгівлі підтверджують концепцію про розвиток і збереження лідерства на світовому ринку. Країни-лідери, будь-якою ціною прагнуть утримувати своє становище в системі світового господарства, створюючи все нові

трансформаційні процеси. Не завжди вибір інструментів для управління міжнародною торгівлею відіграє вирішальну роль в її розвитку. Важливим залишається політичний фактор. Створення нової світової

господарської системи будується навколо забезпечення, в першу чергу, інтересів розвинутих країн і транснаціональних корпорацій.

Список використаних джерел:

1. Чернега О.Б., Кожухова Т.В. (2015). Міжнародна торгівля як джерело та чинник сталого розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки, Вип. 12(3). С. 32-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_12%283%29__9.
2. Вишневський О.С. (2021). Цифрова платформізація стратегічного управління економікою України. Економіка промисловості, № 3(95). С. 5-24. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2021.03.005>.
3. Задоя А.О. (2003). Спільне інвестування в Україні: сучасні проблеми та перспективи. Економічний вісник НГУ, № 1(1). С. 8-12. URL: https://ev.nmu.org.ua/index.php/uk/archive?arh_article=1.
4. Поважний О.С., Мойсеєнко К.Є. (2019). Засади системи державного регулювання міжнародної торгівлі та місце митної політики в ньому. Ефективна економіка, № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.7.11>. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7686>.
5. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/>.
6. Стащенко, Ю., Гавриловський, О. (2024). Впровадження цифрової трансформації в торгівлі та особливості обліку. Економіка та суспільство, № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-20>.
7. Дія. URL: <https://business.diia.gov.ua/news/prezentovano-proiekt-eksportnoi-strategii-ukrainy-do-2030-roku>.
8. Урядовий портал. URL: https://mvs.gov.ua/for_citizens/korisni-posilannya/uryadovii-portal.

References:

1. Chernega, O.B., & Kozhuhova, T.V. (2015). Mizhnarodna torgivlya yak dzherelo ta chinnik stalogo rozvitku [International trade as a source and factor of sustainable development]. Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic Sciences, Vol. 12(3). Pp. 32-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_12%283%29__9. [in Ukrainian].
2. Vishnevskij, O.S. (2021). Cifrova platformizaciya strategichnogo upravlinnya ekonomikoyu Ukrayini [Digital platformization of strategic management of the economy of Ukraine]. Economics of Industry, No. 3(95). Pp. 5-24. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2021.03.005>. [in Ukrainian].
3. Zadoya, A.O. (2003). Spilne investuvannya v Ukrayini: suchasni problemi ta perspektivi [Joint investment in Ukraine: current problems and prospects]. Economic Bulletin of NMU, No. 1(1). Pp. 8-12. URL: https://ev.nmu.org.ua/index.php/uk/archive?arh_article=1. [in Ukrainian].
4. Povazhnij, O.S., & Mojseyenko, K.Ye. (2019). Zasadi sistemi derzhavnogo regulyuvannya mizhnarodnoyi torgivli ta misce mitnoyi politiki v nomu [Principles of the system of state regulation of international trade and the place of customs policy in it]. Effective Economy, No. 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.7.11>. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7686>. [in Ukrainian].
5. Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://me.gov.ua/>.
6. Stashenko, Yu., & Gavrillovskij, O. (2024). Vprovadzhennya cifrovoyi transformaciyi v torgivli ta osoblivosti obliku [Implementation of digital transformation in trade and accounting features]. Economy and Society, No. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-20>. [in Ukrainian].
7. Action. URL: <https://business.diia.gov.ua/news/prezentovano-proiekt-eksportnoi-strategii-ukrainy-do-2030-roku>.
8. Government portal. URL: https://mvs.gov.ua/for_citizens/korisni-posilannya/uryadovii-portal.